

Vzgoja je dejanje upanja

Svetovno vzgojno zavezništvo kot nova pobuda Cerkve na področju vzgoje

■ **Marko Weilguny** je raziskovalec na *Inštitutu za raziskovanje in evalvacijo šolstva* ter koordinator dejavnosti v *Zavodu sv. Stanislava*. Po izobrazbi je filozof in sociolog kulture, trenutno se ukvarja s spremljanjem kakovosti katoliških šol, njihovo medsebojno povezanostjo in promocijo.

V zahodnem svetu temelji izobraževanja v veliki meri slonijo na večstoletni tradiciji in delu Cerkve. Cerkev je od nekdaj čutila svoje poslanstvo do človeka in skrb za njegov blagor – ne le po smrti, ampak tudi v njegovem zemeljskem življenju. Jezus je bil svojim učencem Gospod in Učitelj. Tudi Apostolska dela ter pisma apostolov so polna referenc za poučevanje ljudi, h katerim so apostoli poslani. Tudi danes je Cerkev poklicana k skrbi za vzgojo; pri tem je ena od poti gotovo povezovanje, svetovno zavezništvo, h kateremu nas vabi papež Frančišek.

Skrb Cerkve za telesni blagor

Če je bila sprva skrb Cerkve usmerjena v zagotavljanje poučenih klerikov, ki bodo zvesto in pravilno prenašali Kristusov nauk, se je ta skrb precej hitro usmerila tudi v zagotavljanje osnovnega znanja za vernike. Za prvimi samostanskimi šolami so v francoskih mestih v času Karla Velikega še pred koncem 8. stoletja ob katedralah zrasle prve cerkvene šole.

Po vseh prizadevanjih lokalnih cerkva pa s tretjim lateranskim koncilom 1179 obveznost zagotavljanja šol tudi uradno postane doktrina Cerkve. Stolne cerkve so po 18. kanonu tega koncila dolžne imenovati duhovnika, ki je odgovoren za zagotavljanje izobraževanja na območju škofije.

Če se iz časovno in krajevno precej oddaljenih primerov usmerimo bliže, tudi v našem okolju najdemo zglede duhovnikov, ki so ljudi učili ne le verskih resnic, ampak tudi poljedelstva, sadjarstva, živinoreje, da bi izboljšali in olajšali njihovo življenje (podobno kot v misijonih še danes). Na Vipavskem je znan primer duhovnika in vinogradnika Matije Vertovca; Anton Oblak je na Dolenjskem spodbujal zadružništvo in ljudi učil prašičereje; pred njima je vsestranski Peter Pavel Glavar med drugim zaslužen za pričetek čebelarstva v naših krajih; p. Simon Ašič pa je verjetno zgodovinsko tako blizu

in še danes dovolj znan, da ne potrebuje posebnega predstavljanja. Ob tem ne smemo prezreti 175 let delovanja jezuitskega kolegija v Ljubljani, ki je bistveno prispeval k razvoju matematike (Vega), jezikoslovja (Pohlin, Japelj), fizike in astronomije (Hallenstein) ter vseh drugih področij (Valvasor, Gruber itd.). To je bila tudi prva mreža šol s klasično izobrazbo; kolegiji so delovali v Ljubljani, Gorici, Trstu, Celovcu, Zagrebu, Mariboru itd.

Če izmed številnih naštejemo le zgoraj navedenih nekaj, naj v teh vrsticah služijo predvsem kot ponazoritev tega, da zanimanje Cerkve za vzgojo in izobraževanje ni nekaj novega, ni muha naše dobe, ampak razvoj skrbi, ki je inherentna Cerkvi. Skrbi, ki je – če se nam zdi nekaj nenavadnega, nepričakovanega – bila v preteklosti tudi zaradi sistemskih okoliščin omejena, potisnjena ob rob.

Skrb papeža Frančiška za šolstvo

Zdi se, da se papež Frančišek še kako dobro zaveda poslanstva Cerkve na področju vzgoje in izobraževanja. Njegovo posvečanje temu področju je znano tudi iz časov, ko je deloval še v Argentini. Med njegovimi najpomembnejšimi poverilnicami je gotovo ta, da je kot škof ustanovil svetovno

Foto: Majda Šavko

nevladno organizacijo *Scholas Occurrentes*, ki si prizadeva za izgradnjo medkulturnega dialoga in promocijo skrbi za naš svet na globalni ravni.

Še pred tem je bil Jorge Mario Bergoglio v začetku 70. let prejšnjega stoletja tudi predavatelj na jezuitskem kolegiju San Miguel, kjer je poučeval literaturo in psihologijo. Kot škof pa je pripravil toliko različnih spodbud za učitelje, starše in pedagoške delavce o vzgoji, da so jih v Argentini takoj po njegovi izvolitvi za papeža natisnili v knjižni izdaji z naslovom *Vzgoja za izbiranje življenja*.

V času njegovega pontifikata pa gotovo velja izpostaviti ustanovitev fundacije *Gravissimum Educationis* na pobudo *Kongregacije za katoliško vzgojo*, ki jo je papež Frančišek ustanovil leta 2015 ob 50-letnici koncilskega dokumenta z istim naslovom. Dokument je ena od osnov za delovanje Cerkve na področju izobraževanja v našem času, fundacija pa z globalne perspektive in s posebno pozornostjo do najbolj zahtevnih situacij podpira inovativne projekte z velikim potencialom za širši učinek, vlaga v kakovost, spodbuja znanstvene študije in pospe-

šuje povezovanje izobraževalnih ustanov v mreže, od vrtcev do univerz.

Kongregacija za katoliško vzgojo

Morda velja kontekst vzgoje v Cerкви v našem zgodovinskem trenutku poleg papeževe skrbi osvetliti vsaj deloma tudi preko dela Kongregacije za katoliško vzgojo, ki v okviru vatikanske kurije deluje kot eden izmed dikasterijev, konkretno ena od devetih kongregacij. V zadnjih letih, ko je kongregacijo vodil poljski kardinal Zenon Grocholewski, ter od začetka vodenja kongregacije s strani italijanskega kardinala Giuseppeja Versaldija leta 2015 je namreč ta kongregacija precej aktivna in izdaja večje število vsebinskih dokumentov.

S temi dokumenti želi kongregacija spodbujati odgovorne za katoliške vzgojne ustanove in katoliške pedagoge ter v določeni meri tudi sooblikovati vizijo in poslanstvo katoliških vzgojnih ustanov v našem času. Leta 2013 je izšla *Vzgoja in izobraževanje za medkulturni dialog v katoliških šolah: življenje v harmoniji za civilizacijo ljubezni* ter leta 2014 *Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: vnema, ki se ponovno vrača*. Dokumenta sta v našem prostoru dostopna v zborniku *Katoliško šolstvo pred izzivi časov* (Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, 2014). V naslednjih letih sta izšli še *Vzgoja za bratski humanizem: izgradnja civilizacije ljubezni* (2017) in *Moškega in ženskega ju je ustvaril: za pot dialoga o vprašanju teorije spola v vzgoji* (2019, pri nas v *Cerkvenih dokumentih* 159, 2020).

Konkretna pobuda papeža Frančiška

Papež Frančišek je 12. septembra 2019 s sporočilom ob začetku pobude Svetovno vzgojno zavezništvo v Rim povabil predstavnike z vsega sveta, da bi podpisali skupno zavezo za oblikovanje vzgojnega zavezništva na globalni ravni. Na podlagi njegove pobude je nastal delovni dokument, ki naj bi ga zainteresirani obravnavali na skupnem srečanju ter na različnih organiziranih pripravljavnih dogodkih, ki bi potekali v mesecih pred srečanjem. Jeseni 2019, ko je papež prebral svojo poslanico ob začetku iniciative, je bilo skupno srečanje načrtovano v maju leta 2020.

V svojem nagovoru ob začetku iniciative je papež jasno izpostavil številne izzive in spremembe, s katerimi se soočamo kot družba. Zatem je osrednje sporočilo svojega vabila podal z besedami: »Vsaka sprememba zahteva izobraževalni proces, ki vključuje vse. Zato je treba ustvariti vzgojno vas, v kateri si vsi ljudje v skladu s svojimi vlogami delijo nalogo oblikovanja mreže odprtih človeških odnosov. Afriški pregovor pravi, da je za vzgojo otroka potrebna cela vas. Takšno vas moramo ustvariti, preden lahko začnemo izobraževati.«

Osrednji motiv, ki ga v svojem nagovoru na tej točki izpostavlja papež, je gotovo pogum. Pogum, da v središče vzgoje postavimo osebo nasproti potrošniški kulturi odmetavanja; pogum, da aktivno delujemo na svojem področju; in končno – pogum, da damo svoje moči na razpolago za služnje občestvu ter v smeri služenja zastavimo tudi procese izobraževanja.

Instrumentum laboris

Delovni dokument, ki je bil pripravljen za obravnavo ter razprave v mesecih, ki bi vodili do srečanja v maju 2020, je gradil na tej misli ter jo bogatil predvsem s posameznimi točkami, razvitimi v papeževih zadnjih enciklikah *Laudato si* in *Fratelli tutti*.

Konkretno delovni dokument zastavi analizo stanja v odnosu do izzivov izobraževanja in med njimi izpostavi zlom medgeneracijske solidarnosti, vprašanje okoljske krize kot krize odnosov ter izzive vzgajanja v digitalni dobi s poudarjenimi elementi izgradnje lastne identitete ter sposobnosti prevpraševanja.

V izrisovanju vizije razvoja izobraževanja v prihodnje dokument nakaže potrebo po precej večjem sprejemanju in spoštovanju različnosti ter nuji po skupnih prizadevanjih za zasledovanje občečloveških ciljev. Ob tem ohranja optimističen pogled na prihodnost, ki poudarja, da so spremembe mogoče, ter vabi k temu, da bi v središče postavljali odnos. Ponovno pa podčrta tudi nujno potrebo po tem, da se ljudje vzgajamo v duhu služenja.

Prestavljeno srečanje in prihodnost pobude

Načrte za večji manifestativni dogodek spomladi 2020 je žal preprečila pande-

mija. In če smo v pandemiji še bolj spoznali, kako pomembna je vzgoja ter kako ključno vlogo imajo v naših družbah izobraževalni sistemi, se tudi pot papeževe pobude na tem mestu ni končala.

Srečanje, ki je bilo predvideno v živo v Rimu, se je jeseni 2020 odvijalo virtualno. V svojem nagovoru 15. 10. 2020 je papež med drugim izpostavil:

»Da bi zagotovili spoštovanje in zaščito dostojanstva človeške osebe, bi moral razvoj izhajati iz priložnosti, ki jo globalna soodvisnost ponuja skupnostim in narodom za skrb za naš skupni dom in spodbujanje miru. Soočamo se s celovito krizo, ki je ni mogoče zmanjšati ali omejiti na en sam sektor. Vpliva na vse. Zaradi pandemije smo spoznali, da je v resnici v krizi naš način razumevanja stvarnosti in medsebojnih odnosov.

Pri tem je očitno, da ne bodo dovolj niti poenostavljene rešitve niti pobožne želje. Izobraževanje, kot vemo, je zamišljeno kot preoblikovanje. Vzgojati pomeni tvegati in sedanjosti ponuditi upanje, ki lahko razbije determinizem in fatalizem, o katerih nas sebičnost močnih, konformizem šibkih in ideologija utopistov prepričujejo, da sta edina pot naprej.

Vzgoja je vedno dejanje upanja, dejanje, ki poziva k sodelovanju pri spreminjanju neplodne in hromeče brezbriznosti v drugačen način razmišljanja, ki priznava našo soodvisnost. Če so naši izobraževalni sistemi trenutno zaznamovani z miselnostjo nadomeščanja in ponavljanja ter niso sposobni odpirati novih obzorij, v katerih lahko gostoljubnost, medgeneracijska solidarnost in vrednota transcendence rodijo novo kulturo, ali to ne bi pomenilo, da ne izkoriščamo priložnosti, ki jo ponuja ta zgodovinski trenutek?«

Papeževe misli so aktualne in odzvanjajo po svetu. Ideja o svetovnem vzgojnem zavezništvu tudi ni v enkratnem dogodku, ampak v trajni zavezanosti določenim načelom in prizadevanjem. Aktivna ostaja spletna stran, aktivne ostajajo številne pobude, ki so se razrasle od tam. Prav tako ostaja odprto vabilo za pristop k razmisleku ter odločitvam v smeri pobude. Skrb za celostni razvoj otrok in mladih ni samo stvar družine, zasebnih in državnih šol, ampak vse človeške družbe. ◀